

Utkast* till
Underhållsplan för Tidans Vattenförbund
2026–2036

Arbetsgrupp: Lars-Åke Carlsson, Orvar Eriksson, Per-Anders Freyhult, Susanne Johansson, Mikael Jonsson och Ingemar Lindsköld. Adjungerad; Mats Karlsson

- Kompletteringar och ändringar sker kontinuerligt. Plan ska antas vid varje årsstämma för Tidans vattenförbund

Innehåll

Inledning.....	3
Vattenförbundets ansvar	4
Intressenter i Tidans Vattenförbund	4
Kommuner	5
Markavvattningsföretag	5
Kraftproducerande företag	5
Underlag för underhållsplanen	7
Projekt som bidrar till Vattenförbundets arbete	7
Greppa Näringen - Ökad kolinlagring	7
LEVA.....	7
LOVA.....	8
Föreslagna insatser – generella åtgärder	8
Riskträd.....	8
Vasslätter – uppföljning och eventuell upprepning	9
Föreslagna åtgärder - punktinsatser	10
Objektsbeskrivningar.....	10
Tidplan med kostnader – ska tas fram	Fel! Bokmärket är inte definierat.

Inledning

Hushållningssällskapet Västra har tidigare tagit fram en underhållsplan för Tidans Vattenförbund som gällde för åren 2021–2030. En uppdaterad underhållsplan kommer årligen att presenteras på förbundets årsstämmor för antagande och ska integrera det förebyggande åtgärdsarbetet i syfte att förbättra vattenkvaliteten och därmed minska underhållsbehovet. Nuvarande underhållsplan är antagen på stämman 2025.

Tidans Vattenvårdsförbund bildades vid en förrättning enligt lagen om bildande av vattenförbund 1984-01-16. Förbundet ombildades i och med ett utlåtande från synemännen 1998-11-13. Enligt 2 § lagen om vattenförbund ska ett verksamhetsområde bestämmas för förbundet. Synemännen har beslutat att verksamhetsområdet för Tidans vattenförbund ska vara hela Tidans avrinningsområde samt Mariestadsfjärden, där Tidans vattenförbund är förbund och vattenråd.

Vattenförbundets verksamhetsgrenar är; recipientkontroll, underhållsarbeten och förvaltning. Vattenreglering var ursprungligen en av verksamhetsgrenarna med den förklarades vilande i utlåtande från 1998.

Denna underhållsplan omfattar endast verksamhetsområdet underhållsarbeten (underhåll, rensning och miljöförbättrande åtgärder).

Mål och visioner

Vision

Tidan och dess biflöden skall vara ett levande och vackert vattendrag med ett rikt djur- och växtliv som människor och verksamheter i avrinningsområdet kan nyttja och vara stolta över.

Mål

Vattenförbundet skall ”genom vattenvård främja att vattnet utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt

Vattenförbundet skall arbeta för vattendraget och vattenförbundets medlemmar genom att verka för ett hållbart nyttjande av Tidans och dess biflöden för såväl rekreation som vattenkraft, bevattning och som recipient.

Förbundet skall utgöra en arena för samråd och diskussion mellan olika intressenter, vara ett stöd i arbetet med planering och projektering av miljöåtgärder, och genom rådgivning och information driva på arbetet där det behövs.

Målet med förbundets verksamhet är att ta fram åtgärdsförslag, verka för och utföra arbeten som bidrar till att:

- Att öka kunskapen om Tidans och dess biflöden hos förbundets medlemmar och hos allmänheten
- Minska transporter och förbättra vattenkvaliteten avseende kväve, fosfor, organiskt material och föroreningar.
- Öka den vattenmagasinerande förmågan i avrinningsområdet.
- Bevara och återställa vattendragets förmåga att transportera bort vatten.
- Skapa förutsättningar för ett rikt och varierande växt- och djurliv i och utmed vattendragen, till exempel genom fria vandringsvägar för fisk.
- Berika landskapsbilden
- Öka tillgängligheten till vattendraget för det rörliga friluftslivet.

- Utföra och utveckla recipientkontrollen för att i högre grad kunna styra åtgärdsarbetet dit det är mest effektivt.

Vattenförbundets ansvar

Tidans vattenförbund ska ha underhålls- och restaureringsarbeten som en av sina verksamhetsgrenar. Inom denna verksamhetsgren ska förbundet dels utföra rensningar och vegetationsbekämpning dels medverka till åtgärder för att reducera mängden närsalter till vattendraget och för att återställa vattendragets självrenande förmåga. Verksamheten ska bedrivas enligt av förbundet upprättade planer.

Synemännen anger följande:

- Underhåll av igenväxta och igenslammade diken och vattendrag kommer även fortsättningsvis att behövas inom stora delar av vattendraget.
- Där markavvattningsföretag med tillstånd enligt vattenlagen finns ska underhållsåtgärder ske i samråd med markavvattningsföretaget.
- Vattenförbundet bör endast vara skyldiga att delta i underhållet av de delar av vattendraget som påverkats av större kommunala utsläpp.
- Vattenförbundet ska arbeta med underhålls- och restaureringsarbeten efter en underhållsplan.
- Det kommer an på markavvattningsföretagen att till vattenförbundet anmäla när underhåll ska ske i så god tid att förbundet kan planera in åtgärderna i sin budget.
- Vid större arbeten bör anmälan ske till förbundet i så god tid att arbetena kan läggas in i underhållsplanen.
- Vattenförbundet ska inom ramen för denna verksamhet även arbeta offensivt och förebyggande för att förbättra vattenmiljön, t.ex. våtmarker och småvatten för reduktion av närsalter i och till vattendraget.
- Det är viktigt att vattenmiljöåtgärder sätts in där de är mest ”miljöeffektiva”, därför behövs en övergripande plan såväl som detaljplaner där prioriteringar av åtgärder och delsträckor sker. Dessa planer ska samordnas med underhållsplaner och kommunala planer.
- Underhållsåtgärder som ska ombesörjas av vattenförbundet i anslutning till kraftanläggningar bör utföras på ett sådant sätt att de inte skadar kraftproduktionen utan istället såvitt möjligt gagnar denna.

Ansvar för riskträd och döda träd

Riskträd är träd som fortfarande fäster i strandkanten men ligger i vattnet eller lutar kraftigt ut över detta och riskerar att vid ett högvatten följa med strömmen och fastna på bankar, vid broar eller kraftverksgaller och orsaka dämning eller bilda brötar. Det finns anledning att överväga att arbeta med riskträd eftersom det trots allt är enklare och medför en mindre risk att åtgärda innan de hamnar i vattnet.

Under de senaste 5 åren har flera gånger frågan kommit upp om träd som redan lossnat och driver med vattnet i Tidån. Frågan om vem som har rådighet över åtgärder med träd har utretts under 2025.

Träd mot gallren vid kraftverksdammar är kraftverksägarnas ansvar enligt miljöbalkens bestämmelser.

Riskträd är alltid markägarens ansvar att hantera. Beträffande redan döda träd, som inte längre fäster i strandbanken och finns någonstans i vattnet äger aktuellt markavvattningsföretag rådighet över att hantera. Finns träden inom naturreservat eller Natura 2000-områden har respektive

områdesförvaltare rådighet över åtgärderna. Döda träd utanför markavvattningsföretagens båtnadsområden och naturområdena är vattenförbundets ansvar.

- Områden med riskträd och döda träd anmäls till förbundet.
- Respektive ansvarsorganisation eller -person kontaktas.
- Borttagning (genom entreprenör eller genom markägarens försorg, förbundet ersätter utföraren med i förväg uppgjord summa). Vattenförbundet påtar sig aldrig eget utföraransvar.

Karta med markavvattningsföretagens båtnadsområden presenterades på årsstämman 2025. Dessa finns annars på Länsstyrelsens hemsida att få tag i. Där finns även områden för Natura 2000-områden samt naturreservat.

Intressenter i Tidans Vattenförbund

Kommuner

Mariestad, Töreboda, Skövde, Tibro, Hjo, Tidaholm och Mullsjö. Falköping, Jönköping och Ulricehamn ingår på frivillig basis. Habo har meddelat att de inte vill ingå i förbundet.

Delar av vattendragen som påverkas av kommunala avlopp

- Tidan nedströms Mullsjö
- Ösan nedströms Folkabo
- Kräftån nedströms Timmersdala reningsverk
- Djuran nedströms bräddningspunkten från Vårsås (väg 194)
- Ömboån med biflöde nedströms Skövde reningsverk

Markavvattningsföretag

Med möjlighet till 40 % stöd för underhåll

- Lången - Kräftån, Tidan vattenavledningsföretag 1928. Kräftån och Tidan
- Sjön Östens sänkningsföretag 1883.
- Årebergs vattenavledningsföretag 1943. Tidan
- Velinga vattenavledningsföretag 1934. Tidan
- Ösans vattenavledningsföretag 1929. Ösan

Med möjlighet till 20 % stöd för underhåll

- Djurans vattenavledningsföretag 1955. Djuran nedströms bräddningspunkten från Vårsås (väg 194 Skövde-Hjo)
- Ljungahems vattenavledningsföretag 1954. Ösan
- Kavrlås vattenavledningsföretag 1931. Ösan
- Ingabo vattenavledningsföretag 1961. Ösan
- Grunnevad m.fl. torrlägningsföretag 1913. Ösan
- Gärdegårdens dikningsföretag 1944. Ösan

Kraftproducerande företag

• Metsä-Tissue AB	• FJS i Tidan AB
• Trilleholms Kraft AB	• Moholms Elektriska
• Tidan-Lidan Kraft AB	• Annefors Energi AB

- Minikraft A&O AB - Hönsa
- Tibro Energi AB
- Kisaströms Kraft AB
- Karthagen Kraft AB
- Kuredo AB
- Holma Fabrikskraft AB
- Öjaforsen Kraft AB
- Kyrkekvarns kraftverk AB
 - Tidans Regleringsförening styr reglering från Stråken
- + 9 st enskilda kraftverksägare samt 8 företag i biflödena

Totalt finns 382 vattendomar i Tidans avrinningsområde. Även häradsdomar finns i avrinningsområdet.

Underlag för underhållsplanen

Bakgrund

Inför arbetet med den årliga uppdateringen av underhållsplanen har den utsedda arbetsgruppen haft 4 möten under 2025. Planen ska antas på årsstämman.

Som antogs vid förra årsstämman är numer Underhållsplanen:

- Mer inriktad på förebyggande åtgärder än tidigare plan
- Innehållande flera åtgärdsförslag som är mer miljöanpassade och med ett angreppssätt att öka motståndskraften mot klimatförändringar
- Mer uppbyggd efter möjligheter att jobba med åtgärder i projektform. Projekten har oftast extern finansiering i större eller mindre grad vilket ger möjligheter till mer omfattande åtgärder.

Framtagna förslag, nya idéer samt utförda åtgärder presenteras nedan. Inledningsvis hänvisas till olika möjligheter för projektansökningar.

Projekt som bidrar till Vattenförbundets arbete

Greppa Näringen

Inom Greppa finns olika moduler med speciella inriktningar på rådgivningen. Målen är minskade utsläpp av klimatgaser, minskad övergödning och säker användning av växtskyddsmedel. För att hitta rådgivande företag gå in på Greppa Näringens hemsida: <https://greppa.nu/fa-radgivning/hitta-radgivningsforetag>

Greppa-rådgivning är kostnadsfri och belastar inte förbundets budget. Den bidrar ändå till förbundets arbete varför förbundet bör verka för att sprida information om rådgivningen.

LEVA

Tidans vattenförbund har tillsammans med Hushållningssällskapet Västra fått stöd för projektet Minskad övergödning i Tidan. Projektet är ett LEVA-projekt (Lokalt engagemang för vatten) och syftet är att minska övergödningen i prioriterade delar av avrinningsområdet. Projektet har finansierat en vattensamordnare som ska samordna och hitta lämpliga lägen för åtgärder. Projektet pågick till 2023. Slutrapport finns på förbundets hemsida.

LONA

Genom ett LONA-finansierat projekt har Naturvårdsgruppen Väst AB av Tidans vattenförbund fått uppdraget att göra landskapsekologiska analyser för att ta fram förslag på områden som lämpar sig för anläggning av våtmarker och andra vattenförbättrande åtgärder. Området för kartläggning av våtmarker och andra vattenvårdsåtgärder omfattar enligt avtal Ösans, Klämmabäckens, Djurans och Skeppsbrobäckens avrinningsområden. Analyserna har främst syftat till att identifiera lokaler lämpade för åtgärder som på olika sätt motverkar övergödning, gynnar den biologiska mångfalden och förbättrar vattenhushållning och klimatanpassning inom Tidans åtgärdsområde.

Arbetet finns sammanställt i en slutrapport med två bilagor med föreslagna prioriterade lägen. Läs gärna rapporten om ni är intresserade av fördjupning inom dessa områden. Vår erfarenhet är att det är betydligt lättare att komma fram till faktiska åtgärder där engagerade och intresserade människor finns.

LOVA

Genomförda LOVA-projekt finns redovisade på hemsidan för vidare läsning.

Ett nytt projekt för LOVA åtgärdssamordning söktes i april 2025. Detta blev avslaget.

Ett nytt projekt för åtgärdssamordning planeras att sökas under 2026.

Genomförda LOVA-projekt utöver åtgärdssamordning:

Under 2025 slutredovisades LOVA Fosfordammar och småvatten. 2 fosfordammar, varav en med innovativt kalkfilterdike på Dannemarka i Hjo kommun.

Sökta projekt inom Strategisk plan

Stora Tolsby, förstudie och restaurering av befintlig våtmark. Pågående dec 2025 och slutfört i början av 2026.

Hagen, Kälvene. Medel beviljade, men vid start upptäcktes markförhållande som omöjliggjorde genomförande.

Bäck Bryggaregården. Sökt företagsstöd våtmark, ej komplett, då området ligger inom ett båtnadsområde för ett inaktivt markavvattningsföretag. Nya tag med ansökan och hantering av markavvattningsföretaget under 2026.

Kontakt:

Susanne Johansson, 070-101 63 09, susanne.johansson@hushallningssallskapet.se

Föreslagna insatser – generella åtgärder

Riskträd

Kostnad: Tas från budgetposten oförutsett.

Tidpunkt: 2026-2036

Fram till 2026 har rapporterats träd från nedanstående områden (kraftverk/markägare):

- Madängs såg (inventerat och de flesta markägare är kontaktade, ligger inom markavvattningsföretag och ordförande söks)
- Kullö – Natura 2000 område samt reservat
- Vid Tidans utlopp i sjön Östen – gräns Natura 2000-området och markavvattningsföretag.
- Vättak. Delvis åtgärdat och kontakt önskas under senare delen av 2026.
- Ettaks strömmar (inväntar svar från LSt om möjlighet till åtgärder inom reservatet)
- Trilleholm
- Kvarntorp
- Lunne
- Sörbylund
- Kisa ström

De beskrivna områdena ligger i förslag till prioriteringsordning och åtgärdade områden tas bort löpande.

Dessa områden bör inventeras och åtgärdas enligt den ansvarsförklaring som beskrivs i inledningen. Listan fylls löpande på med nya inrapporterade objekt.

Vasslätter – uppföljning och eventuell upprepning

Kostnad: Tas från budgetposten Underhåll

Tidpunkt: 2026-2036

Under tidigare planperioder har vasslätter varit en vanlig åtgärd i avrinningsområdet. Vass behöver oftast klippas under flera år för att varaktigt hållas tillbaka. Eftersom rotfilter och övriga naturgivna förutsättningar finns kvar efter klippning kommer ofta vassen tillbaka.

Arbetsgruppen har under 2025 jobbat med en handlingsplan för vasshantering.

Översvämningsrisker

Under 2025 har vattenförbundet blivit uppmärksammat på nödvändigheten att jobba med översvämningsfrågan och 2 studiebesök har skett på områden vid Stora Ek.

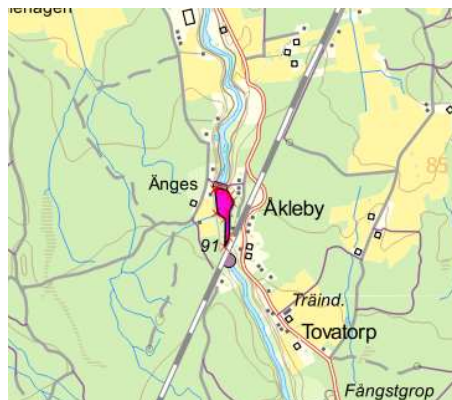
Föreslagna åtgärder - punktinsatser

Objektsbeskrivningar

Sörbylunds kraftstation

- Åtgärd:** Projektering och identifiering av utredningsbehov innan rensning
- Kostnad:** 75.000 kronor (projektering och identifiering av utredningsbehov)
- Tidpunkt:** 2026 projektering
2028 genomförande

Beskrivning: Det finns behov av att rensa vass och sediment i kraftverksdammen och utreda möjligheten att använda kraftverksdammen som fosforfälla. För att se om sedimentet kan användas på jordbruksmark och bedöma skyddsåtgärder vid rensningen gjordes under 2020 sedimentprovtagning och analyser. Det behövs screening via 2 samlingsprov. Provtagning och analys är genomförd (Calluna 2020). Det finns inga hinder att lägga massor på jordbruksmark. Vi diskussion med Per framkom även behov att titta på vilka utredningar som behöver göras då det inte finns en vattendom utan en häradsdom. Rensningen behöver detaljplaneras, kostnadsberäknas och utredningsbehov behöver fastställas.

Kontakt: Per Beckman

Bergsgårdens Kraftstation, Vättak, Tidaholms kommun.

- Åtgärd:** Projektering innan rensning
- Kostnad:** 75.000 kronor (projektering)
- Tidpunkt:** 2026-2027

Beskrivning: Här behövs enligt kraftverksägaren ägaren rensning av slambankar och vass mm för att motverka dämning av åns vattenflöde vid framtida översvämningar pga klimatförändringar med kraftiga nederbörds mängder. Objektet är inte besökt i fält.

Bo har tagit bort träd själv och rensat en del vass.

Det finns mer vass att rensa. Hur kan träd sparas i samband med denna åtgärd? Objektet besöks till hösten 2026 (enligt markägares önskemål önskas en senare kontakt) för en kostnadsberäkning och projektering.

Bo har även slagit vassen vid Gimmenesjön.

Kontakt: Bo Johansson

Tidan – Vads Kvarn och inne i samhället

Vads kvarn:

Åtgärd 1: Projektering (förstudie) och rensning

Kostnad: 75.000 kronor (projektering) i budgeterade medel

Tidpunkt: 2025-26 planering, 2027 utförande

Sydöst bron inne i samhället

Åtgärd 2: Projektering, rensning och vasshantering

Ingen kostnad budgeterad för Tidans vattenförbund

Tidpunkt: 2025.26 planering, 2027 genomförande

Beskrivning: Behov av rensning och vassklippning. Dels där väg 200 går över ån i samhället, på östra sidan ån, dels ca 200 m nerströms kraftstationen, vid Vads kvarn. Vid fältbesök 2019-12-04 konstaterades att området uppströms kyrkan var kraftigt igenväxt och i behov av rensning. En rensning kommer även att öka tillgängligheten till vattendraget inne i Tidan. Behovet av rensning finns kvar på två ställen, medan behovet av vassklippning endast finns kvar inne i samhället nära bron. Ett förslag är att involvera fler parter i åtgärden inne i samhället (sportfiskarna, fvo m fl) för att se om det finns andra möjligheter än bara ta bort vassen.

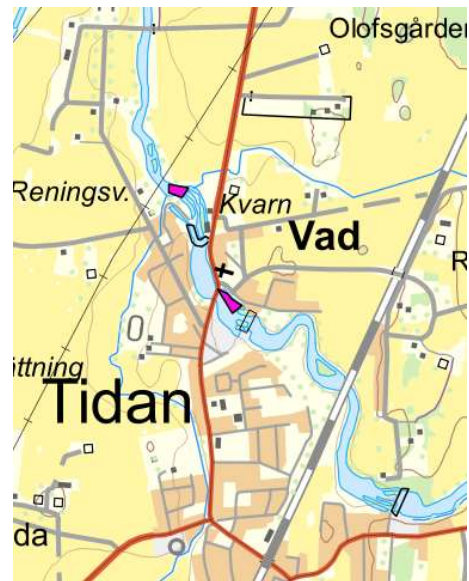
Åtgärden inne i Tidans samhälle är under planering och kommer att utföras i regi av Skövde kommun. En handlingsplan bör upprättas för samplanering av åtgärder för att effektivt utnyttja maskiner och personal.

Vid inventering i april 2025 (Lars-Åke Carlsson och Torsten Sahlin) konstaterades fortsatt stort behov av rensning nedströms Vads kvarn. Däremot sågs inget större behov av vasslåtter här.

I bäcken (Skeppsbrobäcken) nedströms bron har kommunen ansvar och rensning är utförd.

Kontakt inne i samhället: Skövde kommun, Inger Carlsson

Kontakt Vads kvarn: Lennart Jonsson

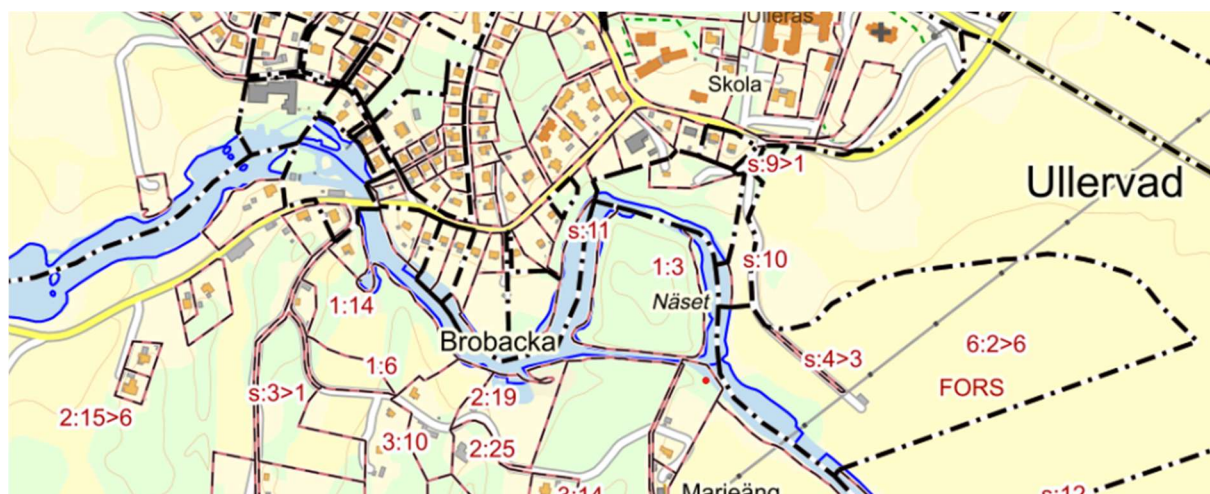
Lången - Kräftån, Tidans markavvattningsföretag av år 1928

Åtgärd: Rensning, förstudie görs av markavvattningsföretaget

Kostnad: 40% av kostnaderna på bästa anbud)

Tidpunkt: 2026-2027

Beskrivning: Rensning vid Kottholmen. Det är den gamla åfåran som rensningen omfattar. Anmälan om vattenverksamhet är gjord och inskickad till Länsstyrelsen (dec 2025). Beslut inväntas.
Ett anbud har kommit in.

Kontakt: Lennart Bogren och Anders Lindström